

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ

01

Верховенство права та визнання людини найвищою соціальною цінністю

03

Територіальність

05

Незалежність прокурорів — гарантії від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу

07

Недопустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів влади

09

Прозорість діяльності прокуратури — відкритий і конкурсний доступ до посади, вільний доступ до інформації

02

Законність, справедливість, неупередженість та об'єктивність

04

Презумпція невинуватості

06

Політична нейтральність прокуратури

08

Повага до незалежності суддів — заборона публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності рішень

10

Неухильне дотримання вимог професійної етики та поведінки

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Реалізація у правозастосовній діяльності

У правозастосовній діяльності принцип верховенства права реалізується через прийняття і виконання законів, які відповідають вимогам справедливості, рівності та правової визначеності. Закони повинні бути ясними і передбачуваними, щоб кожна особа могла розуміти свої права та обов'язки і діяти відповідно до закону. Важливо, щоб правозастосовні органи діяли неупереджено і об'єктивно, забезпечуючи рівність всіх перед законом і справедливе вирішення спорів.

Панування права у суспільстві

Верховенство права означає панування права у суспільстві і вимагає від держави втілення цього принципу у правотворчу та правозастосовну діяльність. Закони повинні враховувати ідеї соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Верховенство права включає не лише законодавство, але й інші соціальні регулятори, такі як норми моралі, традиції, звичаї, що легітимовані суспільством і зумовлені історичним розвитком.

Рішення Конституційного Суду України № 15-рп від 02.11.2004 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання).

- Принцип верховенства права у діяльності прокуратури означає, що під час організації та виконання своїх функцій прокуратура повинна керуватися тим, що **людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю**. Прокурор під час виконання своїх обов'язків повинен діяти на основі справедливості, рівності, свободи, добра та гуманізму.

ПРИНЦИПИ ЗАКОННОСТІ, СПРАВЕДЛИВОСТІ, НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ ТА ОБ'ЄКТИВНОСТІ

Законність

Цей принцип передбачає, що органи прокуратури здійснюють свої повноваження виключно на підставі Конституції України та чинного законодавства. Законність є універсальним принципом діяльності прокуратури, який водночас відображає її соціальну місію та мету функціонування.

Справедливість

Цей принцип передбачає рівність усіх перед законом та адекватність покарання за вчинене правопорушення. Вибір покарання має бути недискримінаційним та неупередженим, а покарання має відповідати тяжкості та обставинам вчиненого правопорушення. Прокурори, підтримуючи публічне обвинувачення, повинні вимагати справедливого покарання, пропорційного завданій шкоді. Вони повинні бути неупередженими та об'єктивними, обираючи заходи забезпечення кримінального провадження відповідно до вчиненого правопорушення.

Неупередженість

Неупередженість означає відсутність упередження, негативної чи заздалегідь сформованої думки. Прокурор, ініціюючи укладання угоди про визнання винуватості або погоджуючись на таку пропозицію, повинен бути незалежним від будь-якого впливу, тиску чи втручання в його професійну діяльність. Прокурору слід керуватися лише вимогами закону, оцінкою отриманої інформації та морально-етичними принципами професії.

Об'єктивність

Принцип об'єктивності дозволяє прокурору використовувати об'єктивні закони для належної реалізації власних повноважень. Об'єктивність виключає суб'єктивізм та необґрунтовані рішення, враховуючи реальну ситуацію.

ПРИНЦИП ТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ ТА ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ

Принцип територіальності

Принцип територіальності є основоположним для побудови та функціонування системи органів прокуратури в Україні. Він передбачає організацію цих органів відповідно до адміністративно-територіального устрою держави, що закріплено в **статті 133 Конституції України**. Основною метою цієї організації є забезпечення виконання завдань і функцій прокуратури на всій території країни та забезпечення її доступності для всього населення.

Презумпція невинуватості

Презумпція невинуватості є одним з найважливіших конституційних принципів, що закріплює фундаментальне право кожної особи вважатися невинуватою, доки її вина не буде доведена у встановленому законом порядку.

У **статті 62 Конституції України** зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведена в законному порядку і встановлена обвинувальним вироком суду. Принцип презумпції невинуватості також закріплений у **статті 7 КПК України**, що підкреслює його значення в контексті кримінального судочинства.

Принцип презумпції невинуватості гарантує справедливість кримінального провадження. Прокуратура відіграє ключову роль у забезпеченні дотримання цього принципу, що вимагає від прокурорів високого рівня **професійної етики, об'єктивності та неупередженості**.

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРОКУРОРІВ

Суть принципу

Прокурор у своїй процесуальній діяльності є незалежним та підкоряється лише закону. Будь-яке втручання у законну діяльність прокурора або чинення незаконного впливу на нього категорично заборонено.

Гарантії незалежності

Незалежність прокурорів забезпечується особливим порядком призначення та звільнення, захистом від незаконного тиску з боку органів державної влади, посадових осіб, громадян та їх об'єднань, а також заборонаю політичного, матеріального чи іншого неправомірного впливу. Надається правовий та соціальний захист.

Правова основа

Принцип незалежності прокурорів закріплено у статтях 3, 16, 17 Закону України «Про прокуратуру», а також на конституційному рівні у статті 131-1 Конституції України.

- ❏ Прокурор зобов'язаний невідкладно повідомляти про факти незаконного втручання у його діяльність керівника прокуратури та відповідні органи.

ПРИНЦИП ПОВАГИ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

Дотримання цього принципу є запорукою функціонування правової держави, де роль прокуратури полягає у забезпеченні верховенства права та дотриманні процесуальної дисципліни.

Суть принципу

Принцип поваги до незалежності суддів зобов'язує всіх учасників процесу, включаючи прокурорів, утримуватися від дій чи заяв, що можуть підірвати авторитет судової влади та довіру суспільства до правосуддя.

Заборона публічних висловлювань

Встановлюється сувора заборона на публічне висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень, які набрали законної сили, поза межами офіційних процедур оскарження.

Процесуальний механізм

Будь-які незгоди з судовим рішенням мають бути виражені виключно в межах процедури оскарження у порядку, чітко передбаченому процесуальним законом, що забезпечує легітимність правового захисту.

Принцип недопустимості незаконного втручання

Прокуратура зобов'язана діяти виключно в межах своїх повноважень, визначених ст. 131-1 Конституції України. Будь-який вплив на органи влади поза межами процесуальних процедур є загрозою розподілу влади.

Що заборонено

- Перебирати на себе функції законодавця, урядовця чи судді.
- Вказувати органам влади, які рішення приймати в межах їхньої компетенції.
- Підміняти органи державного контролю.

Що необхідно робити

- Діяти виключно в межах визначених законом повноважень.
- Здійснювати процесуальні дії (наприклад, підтримання обвинувачення у суді).
- Дотримуватися чітко встановлених процедур.

Правова основа

Принцип базується на стабільному розподілі владних повноважень та нормах ст. 131-1 Конституції України, що обмежують сферу діяльності органів прокуратури.

ПРИНЦИП ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ

Прозорість діяльності органів прокуратури є фундаментальною умовою забезпечення довіри суспільства до правоохоронної системи. Вона базується на принципах відкритості, підзвітності та доступності інформації для громадян.

Суть принципу

Забезпечення відкритості роботи органів прокуратури для громадського контролю та гарантування права на отримання достовірної інформації про їх діяльність.

Конкурсний доступ до посади

Зайняття посади прокурора здійснюється виключно на конкурсних засадах, що гарантує об'єктивність відбору професійних кадрів та прозорість кадрових призначень.

Доступ до інформації

Забезпечення вільного доступу до інформації довідкового характеру та надання відповідей на запити громадян у порядку, визначеному законом.

Обмеження щодо надання інформації

Надання інформації здійснюється в повному обсязі, за винятком випадків, коли законом прямо встановлено обмеження на її розголошення (наприклад, таємниця слідства або персональні дані).

ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ

Суть принципу

Прокуратура є політично нейтральним органом, що вимагає від прокурорів використання повноважень виключно в інтересах закону, без політичної упередженості. Вони не можуть використовувати своє службове становище для просування будь-яких політичних цілей чи партійних інтересів, забезпечуючи неупередженість правосуддя.

Заборони для прокурорів

- Членство у політичних партіях, професійних спілках чи організаціях, що мають політичну мету.
- Участь у передвиборчих кампаніях, агітації чи інших політичних заходах.
- Публічна підтримка або критика політичних сил, їхніх програм чи дій.
- Використання службового становища, ресурсів чи інформації в інтересах політичних партій або кандидатів.

Правова основа

Принцип політичної нейтральності прокуратури є одним з фундаментальних аспектів її діяльності та закріплений у ключових законодавчих актах України:

- **Стаття 3 Закону України «Про прокуратуру»**, що визначає принципи діяльності прокуратури.
- **Стаття 131-1 Конституції України**, яка встановлює функції прокуратури та рамки її діяльності.

Приклад порушення та наслідки

Участь у політичній агітації

Прокурор бере активну участь у передвиборчій агітації на користь певної політичної партії або кандидата, використовуючи своє службове становище, символіку чи ресурси прокуратури.

Наслідок: Дисциплінарна відповідальність, включаючи можливість звільнення з посади, підірив довіри суспільства до прокуратури та правосуддя, а також потенційне притягнення до адміністративної відповідальності.

Політичний тиск на провадження

Прокурор приймає рішення про відкриття, закриття чи зміну кваліфікації кримінального провадження під впливом політичного тиску або з метою догодити певній політичній силі чи її представникам.

Наслідок: Кримінальна відповідальність за зловживання службовим становищем або перевищення влади, скасування незаконних процесуальних рішень, повна втрата репутації та довіри до системи правосуддя.

ПРИНЦИП НЕУХИЛЬНОГО ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ТА ПОВЕДІНКИ

Суть принципу

Прокурор зобов'язаний неухильно дотримуватися вимог професійної етики та поведінки у своїй діяльності.

Кодекс професійної етики

Прокурори керуються Кодексом професійної етики та поведінки прокурорів, який визначає стандарти поведінки.

Вимоги до поведінки

Доброчесність, чесність, повага до учасників процесу, недопущення конфлікту інтересів, утримання від дій, що можуть підірвати авторитет прокуратури.

Відповідальність

Порушення вимог професійної етики є підставою для дисциплінарної відповідальності прокурора.

📄 Нормативна основа

Вимоги до професійної етики та поведінки прокурорів базуються на таких нормативно-правових актах:

- **Конституція України** — ст. 131-1
- **Закон України «Про прокуратуру»** — ст. 19 (вимоги до поведінки прокурора), ст. 3 (принципи діяльності прокуратури)
- **Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів** (затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів)
- **Закон України «Про запобігання корупції»** — в частині вимог до доброчесності та конфлікту інтересів

📄 Дотримання етичних норм є не лише юридичним обов'язком, а й моральним імперативом кожного прокурора.

Приклади порушень та наслідки

Корупційні дії

Прокурор отримує неправомірну вигоду від учасника провадження (порушення доброчесності).

Наслідок: кримінальна відповідальність за корупційний злочин, звільнення з посади.

Неетична поведінка

Прокурор допускає грубі та принизливі висловлювання на адресу учасників процесу в судовому засіданні.

Наслідок: дисциплінарне стягнення, реакція кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

Конфлікт інтересів

Прокурор не повідомляє про конфлікт інтересів у справі, де зацікавлений особисто.

Наслідок: відвід прокурора, дисциплінарне провадження.